

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Biografie a urbánní prostor

Romana Chaloupková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Biografie a urbánní prostor

Romana Chaloupková

Vedoucí práce:

PhDr. Tomáš Kobes, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

Zde bych ráda poděkovala PhDr. Tomáši Kobesovi, Ph.D., za vedení mé práce, cenné rady a věnovaný čas. Dále děkuji svým respondentům za poskytnuté rozhovory a samozřejmě bych ráda vyjádřila vděčnost své rodině a blízkým za podporu.

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 VYMEZENÍ BIOGRAFICKÉHO PŘÍSTUPU A JEHO ZÁKLADNÍCH PROBLÉMŮ	7
2.1 Biografický přístup	7
2.2 Působnost biografického výzkumu.....	9
2.3 Problémy v biografickém výzkumu	12
2.3.1 Reprezentativnost a subjektivita	14
2.3.2 Materiály v biografickém výzkumu.....	15
2.4 Shrnutí.....	17
3 PRVNÍ EPISTEMOLOGICKÝ PROBLÉM – CO DĚLÁ SOCIOLOGIE	19
3.1 Polský sedlák v Evropě a v Americe	19
3.2 Srovnání přírodních a sociálních věd	22
3.3 Kritika díla The Polish Peasant in Europe and America.....	25
4 DRUHÝ EPISTEMOLOGICKÝ PROBLÉM.....	30
4.1 Spor o aktéra	30
4.2 Pierre Bourdieu a jeho biografická iluze.....	33
5 TŘETÍ EPISTEMOLOGICKÝ PROBLÉM	36
5.1 Problém s prostorem.....	36
5.2 Tři prostorové reprezentace.....	38

5.3 Shrnutí.....	47
6 ZÁVĚR	50
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
7.1 Literatura.....	53
7.2 Internetové zdroje:	55
8 RESUMÉ	56

1 ÚVOD

V roce 2013 jsem se podílela na projektu „Skryté město“¹, kde jsem se v biograficky zaměřených rozhovorech zajímala o život ve městě Plzni. Obsahem těchto rozhovorů jsou příběhy ze života mých respondentů, (paní Eva a pan František) kteří zde reflektují své vzpomínky, v nichž osvětlují řadu historických událostí či změn a popisují tak svůj žitý svět, který je v mnoha případech prostorově lokalizovatelný. Příkladem mohou být dva následující úryvky:

¹ Projekt „Skryté město“ je jedním z pilotních projektů v rámci Evropského hlavního města kultury, který se snaží odhalit běžným lidem (obyvatelům i návštěvníkům) nedávnou historii města, a s tím i skryté vzpomínky. Je navrhovaný jako interaktivní průvodce, který přenáší tištěné a papírové průvodce do digitální podoby v rámci mobilní aplikace pro současná mobilní zařízení (tablety, smart phones). *„Stačí pár doteků na displejích našich smart phonů a dozvíme se, jak místo, na kterém se právě nacházíme, vypadalo před třiceti lety“*. Například s jakými místy v Plzni se pojí osobní vzpomínky lidí, jejich poutavé příběhy či které oblasti jsou spojeny s úspěchy a problémy tohoto města. Hlavním cílem projektu je tedy netradiční formou odkrýt skrytou tvář Plzně a poznat ji v trochu jiném světle. Potenciálem tohoto projektu je proměnit Plzeň v turistickou destinaci, která zároveň bude *„sloužit jako marketingový nástroj města, propojit se s celým regionem Plzeňska a do svého fungování zapojit místní komunitu“*. Pilot průvodce vznikl ve spolupráci s katedrou sociologie a v současné době začínají rešeršní řízení a sběr dat, které se stanou základem pro aplikaci (<http://plzenehmk2015.blogspot.cz/2014/03/skryta-mista.html>).

Paní Eva:

„No a když jsme bydleli v té vile, tak s mými sestřenicemi jsme často chodily hrát na Homolku, cvičit do Sokola, do Hradiště. Tak takhle se odvíjelo do 10-ti let to moje dětství. Sama jsem pak do školy jezdila tramvají, jezdila jsem do rozhlasu zpívat a do baletu, do divadla. A to vim, že sem prostě jezdila sama, i když mě bylo...já nevím, byla sem ve 3. třídě a pak v tej 4. sme se odstěhovali. Dneska by samo malý dítě nejezdilo přes celou Plzeň. Dneska je musíte někam vodit, já vim vnoučata, jak s nima musíte všude chodit, všude je vyzvedávat“.

„Jako ten občanský život, to já si vůbec nepamatuju, ani tam nebylo nikde žádný hřiště. Jediný co, kde si mohly děti takhle setkávat, byla ta Sokolovna v Hradišti. Tam sem chodila jako holčička – 6,7-mi letá cvičit. Hradiště je u řeky, tam jsme se chodily koupat, maminka tam se mnou chodila, a tak sem se vlastně naučila bruslit. Když byste prošla od konečným stanice, jak je náměstí Milady Horákové a šla tou plzeňskou cestou, to znamená, ta kopíruje tu Nepomuckou, tam je spousta nových vil. Taky tam byly zahradní domky, zahrady, tak jako spíš z té První republiky. Něco málo se tam po válce postavilo, ale hodně málo. Byly tam stráně, na ty jsme chodily sáňkovat. A než se došlo do toho Hradiště, tak po levej straně pod takovým mírným svahem tam stála ta Sokolovna u vody. A dneska je tam krásná restaurace, tam se chodí v zimě, v létě. A tam jsou teda úžasný aktivity. Po dlouhým čase se povedlo Sokolu to Hradiště opravdu pronajmout, takže tam jsou akce pro děti, grilování

a koncerty různých skupin. Dá se tam různě v létě jít na pivo nebo na čaj, co máte ráda“.

Pan František:

„No ale potom se teda odstěhovali do toho Chebu no a tam jsme bydleli v takovej vile a potom já vlastně ty moje vzpomínky, co se týče Plzně a speciálně teda Slovan, kromě jednoho strejdy, kterej bydlel na Roudnej, tak se potom taky přestěhovali na Slovany, takže my vlastně pocházíme tady z tohohle Petrohradu a Slovan. Takže když se vrátím k těm konkrétním vzpomínkám na Plzeň, tak ty začly konkrétně v době, kdy rodiče mě mohli svěřit prarodičům tam, kde teda bydleli. A tam jsem jezdil velice rád a tam jsem potom docházel. To byla jedna babička a druhá babička, ty bydlely pořád u těch Matoušků v podstatě až do smrti. Takže tam jsem chodil a hlavně k tomu strejdovi, kterej bydlel v Zahradní ulici. Nejdřív teda ve Strnadově, tam bydleli v takovym rodinnym domě jako nájemníci no a potom, když se začlo stavět, tak dostali byt tam. To byl velkej funkcionář komunistický strany ten strejda a ten druhej strejda, jak už jsem řekl, tak ten bydlel na Roudnej, taky v soukromym baráku členů komunistů. Majitelem je můj spolužák, což sem tenkrát nevěděl, ale pak jsme se domluvili, že teda jeho rodiče byli majiteli toho domu. Takže on znal i tu rodinu a docela jsme se zábavně o tom pobavili. Takže já to můžu vybrat, některý vzpomínky jsou živý a řekl bych, že dejme tomu od začátku školních let. Protože ten děda vždycky přijel, něco přivezl, hodně pěstoval zeleninu na tej zahradě a potom vzal mě a já sem tu byl třeba jak byly vždycky ty prázdniny“.

Tyto úryvky velice dobře ukazují, že lidé situují své biografie vždy do určitého prostoru a prostor hraje v biografickém přístupu, i když to není na první pohled zřejmé, zásadní roli. Prostor a jeho koncept se výrazným způsobem podílí na celé epistemologii biograficky orientovaného výzkumu. Cílem práce je tedy přiblížit tento základní epistemologický problém a jak souvisí především s dalšími epistemologickými problémy, které se promítají do podoby biografického výzkumu. Vzhledem k takto koncipovanému záměru je práce spíše teoretického charakteru, ve kterém se některé ze základních teoretických premis týkají vymezení biografického přístupu a prostoru. Pro bližší budou ilustraci doplňovány úryvky z pořízených rozhovorů. Rozhovory s mým prvním respondentem panem Františkem byly pořizovány na přelomu roku 2012/2013, a to v rámci kurzu Biografická sociologická data na katedře sociologie. Druhým respondentem byla paní Eva, se kterou byl pořízen jeden rozhovor, a to koncem roku 2013. Tyto rozhovory jsem realizovala za účelem přispění k projektu „Skryté město“ EHMK 2015 v Plzni.

Má práce se dělí na čtyři části a je strukturována následujícím způsobem. V první části se věnuji biografickému přístupu, jeho základnímu vymezení a jak se s ním v sociálních vědách pracuje. Dále biografickému výzkumu, mezi jehož hlavní rysy patří vyprávění, které se zabývá zkoumáním individuálních perspektiv a prožitků jedince, které se odehrály v jeho životě, aj. Dále jaké jsou důvody tento výzkum zkoumat a jaké faktory jsou na jedincích celkově zkoumány.

Dalo by se říci, že biografický výzkum je rozšířený v mnoha subdisciplínách, (historie, antropologie, psychologie, atd.) čímž se tak vyznačuje vysoce heterogenní povahou a nese s sebou celou řadu epistemologických problémů, které ho tak činí problematickým

a obtížným v jeho základním vymezení. Mezi epistemologické problémy, o kterých pojednávám, jsou problémy s jeho reprezentativitou, subjektivitou a povahou biografických materiálů. Dále budu pojednávat o třech hlavních epistemologických problémech, které jsou dlouhodobě přehlíženy. Ty se týkají především předmětu zájmu sociologie, aktérství a vymezení prostoru.

Analýzu zdrojů ve své práci provádím především ze zahraničních zdrojů, přičemž hlavní metoda, kterou ve své práci užívám, je postavena na základě analýzy sekundární literatury. Mezi hlavní zdroje literatury patří především stěžejní studie *The Polish Peasant in Europe and America* od Williama Thomase a Floriana Znanieckeho, *Using Biographical Methods in Social Research* od Barbary Merrill a Linden West, *Teorie jednání* od Pierra Bourdieua, *The Production of Social Space* od Henri Lefebvra, aj.

Prvním problémem, o kterém zde pojednávám je to, čím by se měla zabývat sociologie. V díle *The Polish Peasant in Europe and America* autoři dochází ve své metodologické poznámce k tomu, že z jejich srovnávání přírodních a sociálních věd, vzešel problematický bod, kterým je spor o aktéra. I přesto, že zde dále charakterizují kritické myšlenky Herberta Blumera v jeho díle *An Appraisal of Thomas and Znaniecki's The Polish Peasant in Europe and America*, spor o aktérství zde nereflexuje. Proto druhým problémem, kterým se zabývám, je samotné aktérství. Zde se po vzoru Thomase a Znanieckeho zaměřuji na tři hlavní zdroje dat: objektivní podmínky, předem dané postoje a definici situace. Tyto tři body dále rozšiřuji o myšlenky Pierra Bourdieua, ve kterých se snažím dostat k tomu, jaký postoj zaujímají vůči aktérovi v biografickém výzkumu.

Do poslední části mé práce která se týká problému s prostorem vkládám úryvky z pořízených rozhovorů. Na kterých se snažím

pomocí tří prostorových reprezentací (prostorové praxe, reprezentace prostoru a reprezentační prostory) Henriho Lefebvra objasnit hlavní cíl mé práce, tedy jakým způsobem jedinci díky svým biografiím utváří urbánní prostor kolem sebe. Přičemž jako biografie jedinců slouží pořízené rozhovory od paní Evy a pana Františka.

2 VYMEZENÍ BIOGRAFICKÉHO PŘÍSTUPU A JEHO ZÁKLADNÍCH PROBLÉMŮ

2.1 Biografický přístup

V dnešní době jsme zahlceni příběhy, které jsou všudypřítomné v naší kultuře a my tyto příběhy „konzumujeme“. Jsme fascinováni životy lidí, kteří vystupují v reality show, jsme diváky, kteří sledují pořady v televizi, které se neustále opakují dokola a pozorujeme lidi, kteří v ní vystupují a používají ji jako prostředek ke zkoumání svého vlastní života (Merrill; West, 2009: 1-2).

Tato každodenní praxe je východiskem pro biografický přístup, který se zabývá tím, jak lidé vytváří svou vlastní biografii. A to nejen sami, ale i v každodenních interakcích s ostatními jedinci. Tím, že všichni vytvářejí své vlastní biografie, o biografické metody je stále rostoucí zájem jak ve společenské, tak vědecké sféře (Merrill; West, 2009: 2). Biografickému přístupu jde zejména o pochopení a vysvětlení sociálních a psychologických jevů, které se odehrávají v myslích jedince/ů a tyto jevy je potřeba rekonstruovat od vzniku jedince, přes jeho vývoj, atd., aby bylo možné popsat, proč lidé určitým způsobem jednají. Hlavním záměrem je tedy zaměřit se na subjektivní pohled aktéra a zjistit, proč určitým způsobem jedná, co sám zažil, jaký význam dává svým činnostem v době, kdy se odehrály, nebo co pro něho znamenají dnes. Tento přístup pátrá po zkušenostech minulých, v jakém kontextu je lidé uvádějí, a to za účelem pochopit a vysvětlit jejich vyprávěné příběhy, které ve svém životě popisují. Snahou výzkumníka je tedy interpretovat minulé zkušenosti zkoumaného jako součást celkového kontextu jeho života. Díky této rekonstrukci historie života se minulé události stávají

součástí současného vyprávění a mohou ovlivnit to, co pro jedince plyne nejen v přítomnosti (Rosenthal, 2004: 49-50).

V tomto přístupu je pracováno s biografickou metodou, jejímž hlavním cílem je zabývat se zkoumáním životů jedinců a analyzováním jejich příběhů, které o sobě vyprávějí nebo jsou o nich vyprávěny. Tento druh výzkumu patří mezi výzkumné strategie, které se věnují především interpretacím či výkladům osobních dokumentů a je v něm zahrnuta celá škála vědních oborů, které se zabývají otázkami analýzy a metod ohledně studia životů jednotlivých osob či skupin (Merrill; West, 2009: 1-2).

Dle Rosenthala se biografický přístup ve svém výzkumu zaměřuje zejména na zkušenosti předcházející, které jsou za sebou chronologicky řazeny v tom pořadí, ve kterém k nim došlo. Jde tedy o rekonstrukci sociálních jevů a jejich proces „stávání se“. Rosenthal definuje naše biografie jako vyprávěné příběhy, které interpretujeme v přítomnosti, a které určují pohled na minulost. Objevují se v nich (biografiích) jedincovy současné perspektivy, jeho selekce vzpomínek (kterým dá přednost, atd.) - což Rosenthal definuje jako tzv. biografické „turning points“. Ty jsou charakterizovány jako výrazné momenty, které se objevují v průběhu života jedince a jsou významné tím, že jsou vyselektovány z ostatních momentů jako ty nejdůležitější (Rosenthal, 2004: 50).

Díky zpovídanému aktérovi se tento výzkum opírá zejména o jeho subjektivně a intersubjektivně získané znalosti a pochopení životních zkušeností, které se týkají jeho vlastního života. Porozumění životní situace dotazovaného jedince, je založeno na interpretačním procesu, kterým se pak výzkumník dostane do jeho emočního života, k jeho intersubjektivním a emocionálním zážitkům. Ty mohou být dle Merrill a West charakterizovány jako tzv. „zlomové momenty“ či

„zjevení“ jedince v jeho životní historii. V biografickém výzkumu s nimi pracuje biografická metoda, která slouží jako sbírka dokumentů o životě, ve které jsou tyto jedincovy zlomové momenty popisovány. „Zjeveními“ se myslí momenty a zážitky jedince, ve kterých zároveň probíhá interakce dvou či více osob, a ve vyprávěních jsou zmiňovány zejména z toho důvodu, že v dotazovaných zanechaly určité dojmy a pocity. Právě tyto řečené události jsou často chápány jako krizové momenty, které poznamenaly základní struktury a významy v životě jedince a jejich účinky mohou být jak pozitivní, tak negativní (Merill; West, 2009: 28-29).

Z výše řečeného vyplývá, že biografickému přístupu jde především o co možná nejvěrnější zachycení aktérské perspektivy, díky které se snaží dostat co nejbližší ke zkoumanému problému. Ve svém výzkumu se proto zabývá (biografický přístup) dokumentováním subjektivních zkušeností a prožitků jedince, které napomáhají pochopit jeho subjektivní perspektivu. Z těchto individuálních perspektiv jsou vybírány zásadní momenty, které nám pomáhají ukázat, jakým způsobem se jedinec utvářel v procesu socializace, jaké na něj má dopady, atd. Souhrnně by se dalo říci, že tento přístup se snaží o zmapování aktérova historického kontextu, pochopení jeho individuálního života a následný výklad společenských procesů v naší společnosti. Což jasně ukazuje, že pro naši společnost je tento přístup hodnotný a svou působností nezanedbatelný.

2.2 Působnost biografického výzkumu

Co se týče působnosti biografického přístupu, ve svém výzkumu se snaží především o nashromáždění co největšího množství poznatků o tom, jaké dynamické procesy se odehrávají

v životě jedince - v jeho vnitřním a vnějším světě, životní historii, v něm samotným a také v jeho interakci s ostatními jedinci. Termín „dynamický“ totiž odkazuje ke snaze biografického výzkumu zprostředkovat myšlenku jedince, jako aktivní lidské bytosti ve vytváření svého vlastního života. Už Norman Denzin pozoroval, že mezi aktéry je mnoho podobností, kterými jsou například sdílené zájmy v měnících se zkušenostech či úhly pohledů jedinců v jejich každodenním životě. Tedy jejich subjektivní pohledy na to, co považují za důležité nebo jaký smysl dávají svým zkušenostem a příběhům, které vypráví. Tyto příběhy hrají velkou roli v tom, že díky nim jsou výzkumníci schopni vidět určité podobnosti, jako například společné zkušenosti či vzorce chování, ale stejně tak i odlišnosti v jejich a našich životech. Právě to je ústředním zájmem celého biografického výzkumu: rozlišování vztahu mezi konkrétním a všeobecným, jedinečným a standardizovaným, díky čemuž je o biografický výzkum stále rostoucí zájem. Naše zkušenosti se stávají hlavním předmětem zájmu pro tento výzkum, jelikož jsou z nich vybírány dominantní příběhy, které zahrnují širší aspekty naší kultury a říkají o nás, kdo vlastně jsme. My totiž díky příběhům, které vyprávíme, vymezujeme nejen určité společenské procesy, ale i sami sebe. Dalo by se říci, že biografický výzkum proniká skrze naši kulturu tím, že se soustředí na to, o čem ve svých biografiích a autobiografiích hovoříme. Tedy na to, kdo jsme a jakým způsobem probíhá komunikace mezi námi a druhými (Merill; West, 2009: 2-3).

Jelikož se biografický výzkum cíleně zaměřuje na metody, které zkoumají zejména osobní dokumenty a interpretace jejich vyprávěčů, dá se charakterizovat jako zastřešující termín, pod který spadají termíny: autobiografie, auto-etnografie, osobní historie jedince, oral history, life stories a v neposlední řadě také samotné vyprávění (Merrill; West, 2009: 2).

Pokud bychom shrnuli společné znaky výše řečených termínů (autoetnografie, autobiografie, atd.) jsou jimi například: zaměřování se na život jedince či skupiny, poskytující nám podrobný popis jeho/jejich sociálního chování. Dále snaha zasadit toto chování a jednotlivé události jedinců do určitého kontextu, a tím tak pochopit společnost jako celek, atd. Jelikož se biografický výzkum řadí do oblasti kvalitativního výzkumu, má také řadu jeho shodných vlastností, kterými jsou například sledování událostí, činností, norem, hodnot, atd. a tyto vlastnosti jsou pak na pozorovaných jedincích studovány. Hlavním zájmem je především snaha vystihnout zejména to, co lidé považují za důležité, jakým způsobem interpretují své interakce v sociálním kontextu a své minulé či současné zkušenosti, které se odehrávaly či odehrávají v průběhu jejich života (Roberts, 2002: 2-3).

Tyto výše řečené vlastnosti ukazují, že působnost tohoto výzkumu je velmi široká, k čemuž odkazuje i fakt, že se objevuje v mnoha disciplínách a sub-disciplínách, a to v rámci sociologie, psychologie, historie, literatury, kulturních studií, atd. (Roberts, 2002: 168-169). Dostáváme se v něm však k problematice s jeho základním vymezením, a to z toho důvodu, že se v něm promítá řada často vzájemně propojených přístupů ke studiu osob. Proto je problematické, abychom určili přesnou definici biografického výzkumu. Nejen že s biografickým výzkumem se v každém vědním oboru pracuje jinak, ale jsou v něm také odlišně používány základní termíny: oral history, osobní příběh, biografie a autobiografie, a v praxi tak dochází k jejich zaměnitelnosti (Roberts, 2002: 3).

2.3 Problémy v biografickém výzkumu

Tuto obtíž lze ukázat na příkladu definice životního příběhu a životní historie. Životní příběh je příběhem, kdy se jedinec sám rozhodne říci něco o svém životě, který žil, a to zcela upřímně, jak je to jen možné. Je zde položen důraz na to, co daná osoba sama chce říci a co si pamatuje. Životní příběh je jedincova kompletní životní zkušenost, prakticky úplně vyprávěná jenom jím samotným, ve kterém daná osoba zdůrazňuje podle něj/ní nejdůležitější aspekty svého života. Naproti tomu životní historie vyvozuje a později interpretuje to, co bylo o jedinci zjištěno. Životní historie obvykle odkazuje ke shromážděným interpretacím jedinců a psaným zprávám a shrnuje to, co bylo ve vyprávěném příběhu řečeno. Například jaké byly dosavadní zkušenosti jedince, atd. Je tedy zřejmé, že v praxi je obtížné toto rozdělení zachovat. Obecně však platí, že biografický výzkum je oblastí, která se zaměřuje na analýzu vyprávěných příběhů, čímž tak napomáhá pochopit naše životy v určitém sociálním kontextu (Roberts, 2002: 3).

S touto obtíží jasného definování termínů, je spojena metoda oral history (životní příběh/historie). V její metodě je obsaženo mnoho „překladů“, protože materiál, který od zkoumaného získáváme, v sobě nese nejen to, co je badatelům řečeno, ale také jak to „slyší“. Tedy, jak tomu rozumí, co píše a jak jedincovu zkušenost pochopili. Oral history by se tedy dala charakterizovat jako ústní vyprávění odehrávající se v určitém čase a prostoru, ve kterém vedou jednotliví vyprávěči konkrétní cílové skupiny své promluvy. Jejich paměť se stává klíčovým nástrojem, zprostředkujícím historické události mezi jím a společností. Předmětem zájmu pro oral historiky jsou debaty o povaze paměti a faktech v ústním podání, o vzájemném působení minulosti a současnosti, a stejně tak zabývání se procesy interpretace

(s důrazem na ústní vyprávění, psané texty, výklady událostí, atd.). Oral history se tedy zabývá historickými mezníky v naší historii, ve kterých figurují obyčejní lidé, způsoby, jakými jsou vyprávěny historické události a prozkoumáváním toho, jak jejich život dříve vypadal či vypadá. V oral history je kladen důraz na jedince a jeho schopnost definovat jeho život podle vlastní představ, a tím tak „dokreslit“ horizont současných debat a metodologických problémů. Na druhou stranu i přes problémové body, metoda oral history v sobě obsahuje i výhody. Mezi ně patří například to, že se v ní postupuje podle mnohem spravedlivějšího procesu, jelikož zde mohou figurovat lidé z nižších tříd, neprivilegovaní či ti, co byli „poraženi“ (například zkušenosti nejen vítězů v nějaké historické události, ale i zkušenosti poražené strany). Tím tak poskytuje realističtější a spravedlivější rekonstrukci minulosti. Díky rozhovorům a v nich obsaženým vzpomínkám, umožňují historikovi zjistit charakter a identitu jedince, kteří by jinak působili jako pouhé jméno na seznamu (Merill, West, 2009: 16-19).

Další problém v biografickém výzkumu lze vidět na jeho metodě orální tradice. Stejně jako oral history slouží jako historický zdroj informací a dala by se definovat jako všechna ústně podaná svědectví z minulosti, přenášená z jedné osoby na druhou. Na rozdíl od oral history je tato tradice spojována pouze se samotným aktem vyprávění, což pro některé historiky vzbuzuje otázky po její platnosti a spolehlivosti. Mezi tyto otázky patří například to, zda vůbec můžeme důvěřovat tomu, co lidé vypráví. Do jaké míry jsou jejich vyprávění iluzemi či nějakou smyšlenou idylickou minulostí, atd. I přes tyto dosud nevyřešené otázky, je samotný akt vyprávění (který je obsažen v oral history a v orální tradici) odnepaměti řazen mezi důležité aspekty lidské komunikace ve všech společnostech. Právě vyprávění slouží k vytváření a přenášení významů, a příběhy v nich jsou

chápany jako kolektivní dějiny, sdílené hodnoty jedinců, předávané z generace na generaci, atd. Ústně vyprávěný příběh byl v dřívějších dobách brán jako klíčový prostředek komunikace. Později se začaly vyprávět kolektivní mýty, historie, legendy, aj., které byly sepsány do epických básní, jakými jsou například Ilias a Odyssea. V ústně přenášené tradici procházely jednotlivými generacemi, a tím tak bylo možné později historické momenty znovu zrekonstruovat a reinterpretovat (Merill; West, 2009: 17-18).

2.3.1 Reprezentativnost a subjektivita

Dalšími problémy ve výzkumu je povaha reprezentativnosti a subjektivity. Obtíže, které představuje reprezentativnost biografii nutí ty, co se biografickou metodou zabývají, k ještě většímu reduktivnímu přístupu. Stále více a stále častěji se stávalo, že reprezentativnost některých vybraných životopisů byla nahrazena reprezentativností na základě jejich počtu. A tak kvalita životopisného materiálu a jeho bohatství, které nám nabízí svou originalitou, ztrácí svůj význam ve prospěch jednoduché statistické reprezentativnosti (Ferrarotti, 2003: 59, 61).

Dále se zde objevuje problém subjektivity, který ukazuje, že biografická metoda má za to, že využívá materiály, které jsou relevantním zdrojem dat. Problém je v tom, že tyto materiály jsou založeny na subjektivních zkušenostech respondentů, a tím jsou tak postaveny pouze na obecných informacích a údajích. Z čehož plyne, že historické popisy společenského života se tak stávají rozmanitým souborem subjektivit jedinců a slouží tak jen k obecnému vědění (Ferrarotti, 2003: 59-60). Ferrarotti dále uvádí, že tyto biografie jsou vystavovány bezpočtu přetváření a zasahuje do nich i samotný

výzkumník. Což lze dokázat na tvrzení, že i přesto, že biografická metoda o sobě tvrdí, že je založena na subjektivitě jedince, díky mnoha zásahům a úpravám, (přepisy příběhu/ů) včetně interpretací výzkumníka a zkoumaného, není možné, aby byla biografie jedince čistě subjektivní (Ferrarotti, 2003: 55-56).

2.3.2 Materiály v biografickém výzkumu

Problematičnost biografického výzkumu se objevuje také v jejich materiálech, na kterých jsme schopni vidět, proč jsou s nimi stále spojovány pochybnosti (Roberts, 2002: 2). V biografické metodě jsou používány základní materiály, které lze rozdělit do dvou skupin. První skupinou jsou základní životopisné materiály: autobiografické záznamy, přímo shromažďované výzkumníkem, a to v rámci interakce tváří v tvář. Druhou skupinou jsou sekundární biografické materiály či životopisné dokumenty jakéhokoliv druhu, které výzkumník nepoužívá v rámci primárního vztahu. Příkladem mohou být korespondence, fotografie, písemné záznamy, prohlášení, úřední dokumenty, soudní záznamy, výstřižky z tiskových zpráv, atd. (Ferrarotti, 2003: 62). Zde výzkumníci pracují výhradně s osobními dokumenty či dokumenty o životě, (deníky, dopisy, autobiografie, biografie, memoranda, aj.) které nám poté umožňují vytvářet kroniky, rodinné příběhy, atd., a lze je využívat k různým účelům, pro různé cílové skupiny. Problém s oběma typy materiálů je ten, že v okamžiku zhotovení nebo i v průběhu času, se začíná pochybovat o jejich reliabilitě a validitě. A tak je stále obtížnější těmto dokumentům ponechat jejich relevanci, jelikož poznání neustále roste, a tím tak vznikají další metodické a teoretické problémy (Roberts, 2002: 2).

V biografické metodě se objevuje tzv. epistemologické „ochuzení“ biografie. To je způsobeno těmito biografickými materiály, které jsou chápány jako jednoduché, hrubé soupisy sociologických znalostí, a tím je tak zneuznána skutečná autonomie biografické metody - její způsob získávání dat, shromažďování a třídění historických pramenů a informací. Biografie tak ve výsledku poskytují pouze základní informace, které samy o sobě nemají žádnou hodnotu nebo smysl. Čímž jsou pak ve výsledku omezeny na jednoduchou životní historii jedince, jelikož nabízí pouze obecné výklady (Ferrarotti, 2003: 56-57).

Základní podmínkou pro obnovení biografické metody je tedy nutné vzdát se sekundárních biografických materiálů a přenést do centra dění metodu primárních materiálů a jejich schopnost subjektivity. Měl by být upřednostněn především životopisný materiál, který podporuje reciproční vztah mezi vypravěčem a vyprávějícím. Avšak i s tímto pokusem, zabývat se pouze subjektivností a interpersonální komunikací zde opět narážíme na problém. Kolik biografii je potřeba, abychom se dostali k oné „pravdě“ či které z biografických materiálů si máme vybírat, aby nám byly schopny zajistit dokonalou reprezentativnost? Otázkou je, jak může autobiografie jedince, která je založena na jeho subjektivitě, být relevantním zdrojem dat pro získávání vědeckých poznatků? Pokud se biografická metoda rozhodne přestat využívat subjektivitu a historii života jedince a absolutní dějinnost svých materiálů ve svých materiálech, jakým způsobem může být schopna pokračovat ve své metodě získávání, shromažďování a třídění historických pramenů a informací? (Ferrarotti, 2003: 25).

2.4 Shrnutí

Shrneme-li výše uvedené, biografický výzkum je v sociálních vědách disciplínou, která klade hlavní důraz na práci s osobními daty. Zejména tedy dokumenty, ve smyslu deníkových záznamů, fotografií, článků, atd. Zabývá se zkoumáním jedinců v rámci interakce tváří v tvář, jelikož vychází z předpokladu, že lidé mají určité zkušenosti, které je třeba popisovat a verbalizovat. Díky tomu je tak tento výzkum schopen poskytnout hlubší vhled do života jedince/ů. V tomto výzkumu jde především o zprostředkování autentické zkušenosti tak, jak je to jen možné. A na základě získaných subjektivních zkušeností tak pochopit náš žitý svět a také naše vlastní myšlenky, limity, zkušenosti a postoje. I přesto, že tento výzkum má svůj specifický předmět zájmu, pracuje s ním mnoho dalších subdisciplín.

Dále je biografický výzkum specifický tím, že v sobě nese celou řadu termínů, které mají společné znaky. Přes tyto podobnosti jsou ve výzkumu odlišně chápány, definovány a používány. Biografický výzkum tedy není označení pro homogenní výzkumnou metodu, ale figuruje jako zastřešující termín pro celou řadu výzkumných strategií, které navzdory jejich mnohdy výrazné odlišnosti, mají jeden společný jmenovatel spočívající v epistemologii biografického přístupu. A tak se díky tomu v případě biografického výzkumu objevuje celá řada problémů, a to na úrovni epistemologie.

Avšak stěžejní část mé teoretické práce stojí na zdůraznění mnohem závažnějších problémů, které se zde objevují. A tak definuji tři hlavní problémy, které se v biografickém výzkumu objevují. Jsou jimi: problém sociologie a její předmět zájmu, o kterém pojednávají William Thomas a Florian Znaniecki ve svém díle *The Polish Peasant in Europe and America*. Ve své metodologické poznámce se zabývají tím, jak se sociální vědy liší od věd přírodních a z tohoto srovnání

se dostávají k problému aktérství. Aktérství je tedy druhým problémem, ve kterém pojednávám o tom, že autoři (Thomas, Znaniecki, Bourdieu) k němu projevují nedůvěru, jako k relevantnímu subjektu v biografickém výzkumu. Třetím problémem je problém s prostorem, jelikož aktéři jsou situováni během života v určitém prostoru a prochází také celou řadou prostorů. Definování těchto epistemologických problémů je následující:

3 PRVNÍ EPISTEMOLOGICKÝ PROBLÉM – CO DĚLÁ SOCIOLOGIE

3.1 Polský sedlák v Evropě a v Americe

Jako jedni z prvních autorů, kteří se začali zabývat biografickým výzkumem, byli William Isaac Thomas a Florian Witold Znaniecki. Ti se ve 20. letech 20. století dostali do povědomí díky své monografické studii *The Polish Peasant in Europe and America*, která vznikla v letech 1918 – 1920 a její hlavní cíl byl směřován ke zrealizování vnitřního pohledu jedince z jeho aktéřské perspektivy (Rosenthal, 2004: 49).

Tato studie se skládá z pěti svazků, ve kterých bylo autory nashromážděno velké množství biografického materiálu, jako například dopisy psané do USA, „emigrantské časopisy, církevní zprávy, doklady emigrantských podpůrných společností, policejní a soudní výkazy a životopisy (*life histories*) (Kapr, 1967: 258). (Kapr, 1967: 258).

Autoři zde bohatě využili psané osobní dokumenty jedinců, jako například dopisy, deníky nebo auto/biografie o tom, jak se cítí tito polští rolníci, kteří se stěhují do Ameriky. Čímž tak poskytli základ pro teoretizování toho, co nazývají dezintegrační procesy, kterým čelí přistěhovalci. V neposlední řadě se zde objevuje jejich zaměření na integraci a reintegraci osob a jejich rodin do nových životů a kultur. Autoři byli toho názoru, že díky používání osobních záznamů a dokumentů jsou schopni dosáhnout většího porozumění sociálního života, a to jak vlastního já, tak i skupiny či širší společnosti. Proto pro ně byla klíčová analýza zkušeností těchto imigrantů, jelikož dokumenty od nich získané, napomáhají nahlédnout do života jednotlivců a poukázat na jejich interakce s ostatními jedinci. Pokud

jsou záznamy z osobního života jedinců, co možná nejúplnější, představují ideální druh sociologického materiálu. Z čehož plyne, že jejich úsilím bylo přenést subjektivitu do samotného středu zájmu sociálního výzkumu, čímž tak potlačili vědecký přístup přírodních věd, které se zaměřovaly na pouhé testování teorií. Dalo by se říci, že jejich studie je založena na empirickém výzkumu, ve kterém šlo především o sjednocení dat a teorií (Merill; West: 2009: 22). Touto studií chtěli do biografického přístupu přispět tím, aby osobní dokumenty a jejich výsledné analýzy byly používány ke studování sociálních jevů ve společnosti. Autoři jsou toho názoru, že existuje jen malá snaha o to, aby se začalo užívat osobních dokumentů, a je třeba doufat, že tato metoda bude předzvěstí pro mnoho dalších studií, jejichž zájmem bude zabývat se naší populaci a lidmi z jiných kultur. Nicméně jejich studie nabízí pozoruhodně živý obraz skupiny jedinců v jejich přirozeném prostředí, ve kterém se jedná o jejich přemístění do různých sociálních prostředí a životních podmínek ve Spojených státech. Dále nabízí sledování adaptivních procesů, kterými si prošli polští imigranti, a přispívá tak k pochopení povahy problémů, které mohou být aplikovány na mnoho dalších skupin přistěhovalců (Fairchild, 1918: 331- 332).

Studie Thomase a Znanieckiho však není postavena pouze na biografických materiálech jejich analýze. Mnohem významněji se zde promítá jejich metodologie, ve které používají koncept tzv. „definice situace“ (Thomas; Znaniecki, 1927: 68). Ten je definován jako „*souhrn postojů a hodnot, se kterými se jedinec či skupina ztotožňují v procesu nějaké činnosti. S ohledem na to, jaká činnost je plánována, a jakých dosahuje výsledků*“ (Thomas; Znaniecki, 1927: 68). Dalo by se tedy říci, že tím, že se jedinec nachází v určité situaci, svými hodnotami a postoji ji definuje, a tak se každá jeho konkrétní činnost stává definicí situace (Thomas; Znaniecki, 1927: 68).

Aby tedy definice situace existovala, jedinec musí zaujímat nějaké hodnoty a postoje, díky kterým se dostane k řešení konkrétní situace. Definice situace je tedy klíčový proces, kterým se snažíme interpretovat svět pomocí hodnot a postojů, které zastáváme. Tyto (hodnoty a postoje) musí jedinec nejdříve vyselektovat z předem existujících hodnot a postojů, čímž tak dosáhne své vlastní interpretace světa. Dalo by se říct, že definicí situace se myslí v tomto kontextu jakýkoliv předběžný akt vůle, který je založen na tom, že sociální realita je taková, jakou ji definují sami aktéři. V procesu interpretace jedinec definuje každou situaci, přiděluje jí význam a snaží se objevit tu z nich, která se pro něj stane převládající. Z výše uvedeného plyne, že definice situace stojí zejména o porozumění a následné interpretaci kontextu, ve které se jedinec nachází. Poté co je situace jasně definována, výsledek činností se stává součástí nové situace. Definice situace však není založena jen na předem existujících hodnotách a postojích. Vzniká také za předpokladu, že lidé v sociálních interakcích aktivně dávají svému konání smysl. Pokud tedy chceme definovat situaci, aby opravdu existovala, nutnou podmínkou pro ni je aktivní vědomí jedince. Thomas a Znaniecki totiž vidí jedince jako aktivní bytost v procesu utváření svých situací. A to z toho důvodu, že dle nich vyhledává podobné situace, pro která se snaží najít stejná řešení. Jedinec tedy musí vědomě definovat každou situaci, a snažit se v ní nalézt podobné znaky se situacemi předešlými (Thomas; Znaniecki, 1927: 68-74). Thomas a Znaniecki tento koncept obohacují o tři hlavní faktory, kterými jsou: za prvé objektivní podmínky, které slouží jako soubor hodnot, v nichž má jednatel či skupina jednat. Tímto souborem myslí souhrn hodnot ekonomických, sociálních, náboženských, intelektuálních, atd., které v daném okamžiku přímo či nepřímo ovlivňují vědomý stav jedince či skupiny. Druhým faktorem jsou předem existující postoje (stereotypy)

jednotlivce nebo skupiny, které v daném okamžiku mají skutečný vliv na jeho/jejich chování. Avšak ani objektivní podmínky či subjektivní predispozice jedince nejsou těmi, které hrají ve vzájemné interakci mezi lidmi hlavní roli. Je to samotná aktivita vědomí jedince, ve které definuje svou situaci/e. Třetím rysem je tedy definice situace, která, jak již bylo řečeno, se týká samotného porozumění a interpretace sociálního kontextu, ve kterém jedinec nachází. Zde se promítají jeho zájmy, volby postojů, které zaujímá a následně k tomu jeho odpovídající jednání (Thomas; Znaniecki, 1927: 68-69).

3.2 Srovnání přírodních a sociálních věd

Kromě výše uvedeného, je význam studie Polského sedláka také v tom, že v něm Thomas a Znaniecki vymezují sociologii jako vědu. A právě toto vymezení s sebou nese celou řadu problémů, které jsou dlouhodobě přehlíženy a jsou mnohem závažnější, než by se mohlo zdát. Autoři se ve své metodologické poznámce zabývají domněnkami, které se objevují v praktické sociologii, a které naznačují rozdíly mezi přírodními a sociálními vědami. První domněnkou/omylem praktické sociologie je předpoklad, že známe sociální realitu z toho důvodu, že v ní žijeme. Mylný argument tak říká, že pokud jedinec někde žije, tak je zřejmé, že ví, jak to tam chodí. Zná sociální realitu toho určitého místa. Na druhé straně přírodní vědy vycházely z přesvědčení, že pokud nějakou věc změříme, zvážíme, vidíme jí, tak to tak přece musí být. Autoři se tedy rozhodli obrátit se k myšlence, že samotná sociologie by měla přírodní vědy napodobovat. Sociální vědy na sebe toto stanovisko implikovaly, a tak rozhodly se jít po vzoru přírodních věd. Poté ale sociální vědy začaly

vycházet z předpokladu, že by se měly zabývat osobními a subjektivními zkušenostmi jedinců, jejich zkušenosti generalizovat, a tím tak dojít k obecným závěrům. A tak si vymezili svůj cíl bádání, který bude založen na zdravém rozumu lidí. (Thomas; Znaniecki, 1927: 1-4).

Ovšem z této falešné domněnky plyne, „že ve skutečnosti je praktická možnost individua porozumět sociálním jevům značně omezena rozsahem jeho individuálních zkušeností a znalostí“ (Kapr, 1967: 258). Individuální sféra zkušeností a vědění je totiž značně omezena tím, že je schopna konstituovat pouze určitou část sociálních faktů. A to z toho důvodu, že naše zkušenosti jsou limitované, jelikož představují pouze určitou výseč sociálního světa, které jsou výsledkem našeho subjektivního uvažování, temperamentu, atd. Ze své zkušenosti totiž zažíváme jen malou část, na jejímž základě tak není možné generalizovat (Thomas; Znaniecki, 1927: 5). Všechny generalizace tak konstituují common sense teorii, a tak se jakékoliv zevšeobecňování zakládá na našich zkušenostech. První domněnka tedy odkazuje k tomu, že bychom si neměli vytvářet generalizace na základě našich osobních zážitků (Thomas; Znaniecki, 1927: 7).

Druhá domněnka praktické sociologie se týká toho, že je na sociální vědy vyvinut tlak, aby se zabývaly tím, co je praktické (z hlediska zkoumání důležité). Dle autorů by však sociologové neměli být vystaveni přísnému diktátu praktičnosti, jelikož i zdánlivě zbytečné zkoumání může přinést důležité poznatky (Thomas; Znaniecki, 1927: 7). Těm nejběžnějším faktům rozumí autoři jako těm, která jsou nejhodnotnější. Zatímco fakta, která podněcují naši imaginaci či popuzují naše morální pocity, odvracejí naši pozornost od toho, co je opravdu důležité, co je potřeba zkoumat. Důležitost mají ta fakta

či to, co říká většina, neboť jen tak lze něco vypovídat o charakteru zkoumané komunity. Je tedy důležité všítat si toho, co je běžné, sdílené, atd. (Thomas; Znaniecki, 1927: 9). Přírodní vědy měly dříve tendenci zabývat se poznatky, které jsou ojedinělé, něčím specifické a až později se také uchýlily (po vzoru sociálních věd), ke zkoumání toho co je běžné, normální, a toho, co bychom mohli přehlédnout. Dalo by se říci, že i ty nejběžnější fakta pro nás mají větší cenu, než ty, které jsou izolované či něčím výjimečné. Podporují (fakta) naši sociologickou imaginaci, která se nemusí týkat problémů, které se snažíme zjistit, a tak není důležité, se jimi zabývat. Sociologie by podle Thomase a Znanieckeho měla ve svém předmětu zájmu studovat sociální fakta ve spojení – normální x abnormální, jelikož získaná norma není výsledkem, ale východiskem výzkumu. Třetí selhání common sense sociologie spočívá v předpokladu, že každou skupinu sociálních faktů, která je zkoumána, jsme schopni vytrhnout z kontextu a svévolně je vykládat bez toho, aniž bychom k tomu potřebovali využívat zbytek společnosti. Tato domněnka v sobě ukrývá nesnázi, jelikož individuální jednání či chování skupin je nutné uvažovat v kontextu dané společnosti a nelze je vykládat k dalším sociálním faktům (Thomas, Znaniecki, 1927: 10-11).

Shrnutím výše uvedeného se Thomas a Znaniecki pokoušeli formulovat vlastní metodologický program přibližně takto: „*Sociologie má podávat verifikovatelné generalizace lidského chování. Sociální jev však není možno zkoumat sám o sobě, ale jako kombinaci mnoha dalších sociálních a individuálních jevů. Navíc je lidské chování v různých situacích různé. Je proto nutné analyzovat sociální situace, ve kterých toto jednání probíhá*“ (Kapr, 1967: 259).

3.3 Kritika díla *The Polish Peasant in Europe and America*

Na druhou stranu, pokud se nacházejí problémy v oblasti biografického výzkumu, logicky z toho plyne, že studie, která se zaměřovala na tento výzkum, v sobě jistě potíže také bude obsahovat. Herbert Blumer byl jedním z prvních, který ve svém díle *Critiques of Research in the Social Sciences: An Appraisal of Thomas and Znaniecki's The Polish Peasant in Europe and America*, kriticky zhodnotil studii *The Polish Peasant in Europe and America* od Williama I. Thomase a Floriana Znanieckeho. Tito autoři si ve svém díle stanovili řadu požadavků, z nichž některé dle Blumera nebyly dodrženy. Tyto požadavky Thomase a Znanieckeho byly: Za prvé – autoři trvají na potřebě schématu výzkumu, který je zaměřen na společnost, procházející společenskými změnami. Za druhé trvají na tom, že studium lidského společenského života vyžaduje uznání objektivních a subjektivních faktorů, a oni sami (Thomas a Znaniecki) určí ty příslušné hodnoty a postoje, které slouží k nejzákladnějším teoretickým jednotkám. Za třetí, Thomas a Znaniecki mají v úmyslu stanovit kauzální vztahy mezi faktory, které se podílejí na společenských změnách. To znamená (nahodilé) vztahy mezi hodnotami a postoji. Za čtvrté, jejich cílem je vytvořit zákony používáním komparativní metody zahrnující přezkoumání řady případů, ve kterých se objevovaly dané postoje a hodnoty, a určit vztah mezi nimi, tedy interpretaci postojů a hodnot v rámci celého společenského života. Za páté, Thomas a Znaniecki chtějí zobrazovat výsledky svého výzkumu jako praktickou aplikaci pro účely sociální kontroly. Za šesté, vzhledem k jejich uznání subjektivního faktoru v lidském životě, oba se snaží ukázat ve svém výzkumu, že pro potřebu určitého druhu dat je potřeba využít osobní dokumenty či záznamy lidských zkušeností (Kenneth, 1990: 14-15).

Hned druhý požadavek Herbert Blumer v díle Thomase a Znanieckiho kritizuje, tedy definování jejich základních pojmů, mezi které patří postoje a hodnoty. Autoři dle Blumera tyto pojmy uvádějí nejasně, nejednoznačně a zmateně. Pojem postoj se tak stává nezařaditelným a těžce definovatelným, jelikož může odkazovat jak k nějakému psychologickému procesu, tak i k samotnému vědomí. Blumer tvrdí, že je velmi složité pochopit fakt, aby jeden pojem odkazoval k různým věcem - k pocitům, myšlenkám, atd. Ve svých analýzách dle něj tak autoři nepřesně a nejednoznačně zaměňují tyto dva pojmy mezi sebou, a tím tak odkazují v podstatě k tomu samému, jak k postojům, tak k hodnotám. Jeden termín nahrazují druhým, a to aniž by byla změněna povaha diskuze. Toto zmatení je způsobeno především tím, že Thomas a Znaniecki jejich významy (přístupů a hodnot) či definice nevymezují, ale mají tendenci je slučovat v jeden pojem. Definice pojmů hodnoty a postoje mají tendenci ke ztotožnění se mezi sebou, spíše než se od sebe vymezovat, proto logicky problém nastává v samostatných subjektech, které jsou v příčinné souvislosti. Dále, otázka hodnot, působící na postoje vyvolává další obtížnou otázku - vzhledem k tomu, že Thomas a Znaniecki vztah mezi oběma pojmy (hodnoty a postoje) je zprostředkován různou definicí situace, toto tvrzení má tendenci narušovat a oslabovat hledání neměnných kauzálních zákonů. Skutečnost, že autoři neprokázali jakýkoliv právní předpis pro sociální stát, a ani žádný nenavrhnuli, Blumer tento fakt argumentuje jako logické nedostatky jejich základní metodologie (Kenneth, 1990: 15).

Dále Blumer ve své kritice říká, že na jednu stranu není pochyb o tom, že Thomas a Znaniecki významným způsobem přispěli ve svém sociologickém zaměření k významu subjektivního faktoru a používání osobních dokumentů jako zdroj materiálu. Nicméně pokládá otázku, zda dokumenty, které autoři ve své práci používají,

jsou svým charakterem opravdu uspokojivé. Blumer tento fakt zpochybnil, jelikož je toho názoru, že v dokumentech, založených na subjektivním charakteru se vyskytují nedostatky (Blumer, 1979: 52). Obecně soudí, že všechny dokumenty vyvolávají otázku ve větší či menší míře ohledně jejich reprezentativnosti, adekvátnosti a spolehlivosti, a proto se Blumer zabýval ve své kritické reflexi vztahem mezi teorií a písemnými dokumenty (Kenneth, 1990: 15). Blumer se zaměřuje na využívání osobních dokumentů a uvádí, že Thomas a Znaniecki již v úvodním metodologickém požadavku říkají, že je nutné chápat osobní dokumenty v závislosti na sociálním kontextu. Přesto tyto dokumenty, zejména dopisy nepřinášejí to, co je po nich požadováno (Blumer, 1979: 34-35). Thomas a Znaniecki sice odvodili mnoho teoretických poznatků z osobních dokumentů (zejm. z dopisů), ale také jejich předchozí teoretické požadavky vycházely z těchto dopisů. Blumer tak soudí, že vztah mezi předem danými teoriemi a výsledky, které autoři poskytují, jsou mimořádně nejednoznačné (Kenneth, 1990: 16).

Primární obtíže se objevovaly již v životních záznamech Władeka. Jeho osobní data o životě jsou analýzou zkušenosti, která může být v některých případech věrohodná a přesvědčivá, ale není možné platnost jejich schématu doložit. V důsledku toho, analýza zkušenosti Władeka nepřinášejí skutečné výsledky, a proto není schopna podstoupit skutečné testování k potřebnému doložení platnosti jejich schématu (Blumer 1979: 60-61). Autoři sami si uvědomují, že jejich materiály nejsou dostatečné a nejsou ani ideálním zdrojem dat, nezbytným pro důkladný a spolehlivý sociální výzkum. I přesto tyto osobní dokumenty považují jako dokonalý typ sociologického materiálu (Blumer, 1979: 53).

Blumer tedy vidí zásadní problém s vědeckou analýzou osobních dokumentů, jelikož je zřejmé, že hlavní význam těchto dokumentů je závislý na myšlenkách a znalostech jedinců, s nimiž je analýza prováděna. To je zřetelnější při výkladu záznamů ohledně lidských zkušeností. Důsledkem je to, že výsledek analýzy závisí na tom, jaké má jedinec zkušenosti, inteligenci, dovednosti – a protože tyto faktory se liší od jedince k jedinci, budou se také lišit jejich výsledky. Interpretační obsah dokumentů závisí výrazně na tom, co jedinec vypráví a v jakém teoretickém rámci je dokument studován. Výzkumník může na základě postojů a zájmů zkoumaného odhalit z jeho dokumentů jiné zkušenosti, a tím i odlišné závěry, než u jiné osoby. Osobní dokumenty tak mohou samy o sobě vést k různým výkladům. Blumer dále říká, že dokumenty nemusí být dostatečně a důkladně zpracovány, a proto je neustále potřeba získávat úplnější a bohatší interpretace od jedinců. Snažit se tedy zajistit tzv. „vyčerpávající analýzu dokumentů“ – tedy teoreticky „vyčerpávající“ přístup, který prezentuje veškeré podrobnosti a zkušenosti či série zkušeností, které by mohly sloužit jako klíčové interpretace jejich zkušeností. Podle Blumera Thomas a Znaniecki tuto myšlenku také obhajují, používáním life histories, ale ve skutečnosti není nikdy možné tento přístup zajistit. To naznačuje, že dokumenty ve studii nedostatečně interpretují zkušenosti jedinců a nelze tak provést obecnou analýzu jejich výsledků (Blumer, 1979: 76-78). Potvrzení či vyvrácení platnosti mnoha teorií a názorů musí být provedeno jiným způsobem, než jen použitím specifických zkušeností. Těmito prostředky jsou ty, které se vztahují k jiným teoriím a skutečnostem, a které jsou odvozeny z obecných zkušeností. Dokument má hodnotu, pouze pokud jde o teorii, se kterou je vykládán, ale platnost teorie nemůže být určena dokumentem. Zde se objevuje paradox, kdy na jedné straně studium společenského života vyžaduje pochopení

faktoru lidské zkušenosti. Avšak tento subjektivní aspekt není možné zajistit v plné míře. A i když se studie zaměřuje na subjektivní faktory, jsou nadále nedostatečné. Tato neadekvátnost a nedostatky, které se nachází v osobních dokumentech v procesu testování, je hlavním důvodem, proč byly odmítnuty jako materiály pro vědecké studie. Když se k tomu přidá skutečnost, že samostatný dokument nesplňuje kritéria reprezentativnosti, spolehlivosti či adekvátnosti, dokumenty se tak stávají „podezřelým“ vědeckým nástrojem. Na druhou stranu by se dalo říci, že Thomas a Znaniecki se ve svém díle snažili o demonstraci jejich hodnoty a využití (těch materiálů) a vzdát se jejich používání ve vědeckém zkoumání jedince by byl fatální omyl (Blumer, 1979: 79-80).

4 DRUHÝ EPISTEMOLOGICKÝ PROBLÉM

4.1 Spor o aktéra

I přesto, že Blumer nabízí určitou kritiku Polského sedláka, přehlíží zásadní spor o aktéra, který vyvstává se srovnání přírodních a sociálních věd. Thomas a Znaniecki hájí přístup, že sociální vědy by se sice měly řídit vzorem věd přírodních, tento fakt znemožňuje už jen to, že přírodní a sociální vědy mají odlišný předmět zájmu. Sociální vědy se snaží o to, aby byly schopny definovat a vykládat co nejvíce faktů. Zejména jim jde o snahu vysvětlovat příčinné souvislosti v jednotlivých společenských obdobích a o to, aby tyto společenské jevy byly schopny zařadit a dát jim nějakou platnou normu. S přihlédnutím k tomu, že historický vývoj lidstva nám neustále přináší nové údaje a nové skutečnosti, nutí nás tím k vyhledávání nových společenských zákonitostí. Předmětem zájmu sociologie je totiž schopnost vysvětlit existenci společností v jednotlivých historických obdobích. A spolu s tím také definování obecných předpisů, které budou na tyto společnosti aplikovány (Thomas; Znaniecki, 1927: 62). Ale fakt, že sociální teorie jako taková není schopna ověřit své výsledky pomocí laboratorní metody (jako tomu je u fyzikálních věd), musí spoléhat výhradně na logické dokonalosti své abstraktní analýzy a syntézy, a tak se pro ni stává generalizace zvláště důležitou kontrolou po platnosti jejich výsledků (Thomas; Znaniecki, 1927: 63). Jelikož jsou společnost a interaktivní procesy v ní předmětem zájmu pro sociální vědy, snažíme se tento společenský život pochopit. Sociální život je kontinuální a nestále pokračující proces, který musí být kontrolován v každém okamžiku. Neustále jsme konfrontováni s novými sociálními problémy, které vyžadují svůj model řešení. Proto

se tak autoři přiklání k názoru, že společenský život lze pochopit na základě common sence jedinců, kteří zde žijí. Díky němu tak budeme schopni snáze vysvětlit jejich společenský život, sociální realitu a procesy v ní, atd. (Thomas; Znaniecki, 1927: 15).

Tato důvěra v common sence je však zpochybněna tím, že Thomas a Znaniecki požadují, aby sociální teoretici následovali příkladu přírodních věd. Tedy aby systematicky hledaly (sociální vědy) pouze takové generalizace, které jsou předmětem rozporu s novými skutečnostmi, upustily od bádání podstat a významů, které jsou pro ně nepřístupné, a které náleží a mají skutečný význam a platnost ve filozofii, atd. I přes zpochybnění zdravého rozumu lidí, sociální vědy generalizují své výsledky výzkumu na základě subjektivních zkušeností jedinců. Jelikož při uplatňování výsledků se mnohdy zabýváme složitými situacemi, které vyžadují použití několika vědeckých zákonů a kalkulujeme kolik z nich bylo použito. Naproti tomu fyzikální vědy (fyzika, chemie, biologie, atd.) jako prostředek ke generalizaci využívají experiment. V praxi je zde generalizace založena na tom, že je poslední možností kontroly před případným selháním. Výsledky přírodních (fyzikálních) věd se tedy netýkají intersubjektivních pocitů aktérů, ale podléhají testování za pomoci laboratorních experimentů (Thomas; Znaniecki, 1927: 63-64). A tak jsou výsledky přírodních věd odvozovány z hmotných podstat neživých subjektů. Například chemik, který zkouší v továrně nové mýdlo, nebude definovat hypotézy, se kterými se ve výsledku do větší či menší míry ztotožní. Místo takového testování předem daných hypotéz se spíše bude zaměřovat na podstatu neživého subjektu, který zkoumá a k jeho zkoumání využije laboratorní experiment (Thomas; Znaniecki, 1927: 65).

Z výše řečeného se dá odvodit, že jak sociální, tak přírodní vědy mají svého „respondenta“. Pro sociální vědy to jsou samotní aktéři, pro vědy přírodní naopak neživé subjekty (např. mýdlo). Problém však nastává ve chvíli, kdy autoři ve své metodologické poznámce praví, že sociální vědy by se měly vydat po vzoru přírodních věd, a to i přesto, že (sociální vědy) pracují se zdravým rozumem jedinců. Otázkou tak je, jakým způsobem mohou docílit toho, aby se neodvolávaly na common sense a zabývaly se stejně jako fyzikální vědy neživými subjekty? Z toho tedy vyplývá, že jejich „nový“ předmět zájmu je v rozporu s tím, čím by se opravdu měly zabývat (Thomas; Znaniecki, 1927: 14-16).

Autoři se ve své metodologické poznámce shodují v tom, že i přes tyto výše zmiňované potíže by sociální vědy neměly pracovat se zdravým rozumem a jít za něj. Snažili se tedy najít takový metodologický nástroj, díky kterému by se dostali za jedincův common sense. Najít tedy takovou strategii, aby byly sociální vědy schopny dosáhnout takového vědění, jako vědy fyzikální. Problémem však je to, že fyzikální vědy se nemohou na zdravý rozum lidí spoléhat, a to z důvodu, že jejich informátoři jsou „pouze“ neživé subjekty. Fyzikové se zaměřují na to, jak se dané jevy (např. Slunce, hvězdy, atd.) chovají, a tak se jejich předmětem zájmu nemohou stát mezilidské vztahy a interakce mezi nimi, jako to je u sociálních věd. Z této snahy autorů plyne, že autoři se sice cíleně zaměřují na aktérské perspektivy jedince (jejich objektivní podmínky, předem dané postoje, definice situace), ale na druhou stranu samotným lidem nedůvěřují (Thomas; Znaniecki, 1927: 58-69).

4.2 Pierre Bourdieu a jeho biografická iluze

Jedním z autorů, který tuto nedůvěru v aktérství znovu oživil a v biografickém výzkumu posílil, je Pierre Bourdieu. Ten ve svém dodatku *Biografická iluze*, v knize *Teorie jednání* je toho názoru, že ve vztahu zpovídajícího (subjekt) a zpovídaného (objekt), se objevuje sklon skládat vyprávěné životní události do určitých sekvencí, které dávají smysl. Výzkumník má jasně stanovený cíl, tedy snahu obsáhnout a poskládat dohromady životní příběhy zpovídaného. Zjistit životní příběh zpovídaného, odhalit interpretované události a poskládat je do uceleného příběhu. Také je snahou výzkumníka rozeznat to, jakou formu a obsah by měl příběh mít, jelikož se mění v závislosti na tom, k jakému účelu je nabízen a k čemu má sloužit. Z bourdieuovského pojetí vyplývá z jejich vztahu (výzkumník – subjekt x zkoumaný - objekt), že subjekt je činný ve vytváření auto/biografie, kdežto objekt je jen nevědomým nositelem ideologií, ve kterých se snaží výzkumník najít společné znaky s jinými vypravěči (s jejich vlastními ideologiemi) (Bourdieu, 1998: 56-59).

Dalo by se tedy říci, že každý jednatel ze svého vlastního života vybírá při svém vyprávění ty události, které jsou „*příznačné pro určitou globální intenci*“ a snaží se je propojit s „*vazbami, které je ukáží jako příčiny nebo ještě častěji jako cíle a dodají jim tak zdůvodnění a koherenci*“ (Bourdieu, 1998: 57-58). Vyprávěč je dle Bourdieua chápán jako „profesionální interpret“ svého života, neboť už jen samotné dispozice pro to, aby svůj životní příběh vyprávěl, „*ho vedou k tomu, aby takové umělé vytváření smyslu přijal*“ (Bourdieu, 1998: 58). Vyprávění biografické či autobiografické je vedeno tím způsobem, aby v sobě odráželo jistou logiku, soudržnost jednotlivých etap života a také jejich zdůvodnění (proč o nich vyprávěč mluví). Tento sled srozumitelných vztahů od příčině k účinku je

hlavním zájmem, po kterém se výzkumník ptá, čímž je tak na aktéra přenesena povinnost stát se nositelem ideologií (Bourdieu, 1998: 57-58).

Dle Bourdieua jsme tedy schopni jako vyprávěči popsat a vyprávět náš život a naše životní dráhy od začátku do konce. Tedy jak naše životní dráha/dráhy započala/y, protože v průběhu našeho života se dostáváme do spletité směsice životních drah, ze kterých si vybíráme pro nás ty nejdůležitější, a to všechno zakončujeme tím, že docházíme k nějakému našemu vytyčenému životnímu cíli. Jde tedy o to, jakým způsobem jedinec ve své naraci interpretuje své události, jakým způsobem je konstruuje, aby tak dal svému životu nějaký smysl. Po výzkumníkovi je tak požadováno, aby jedincův příběh byl schopen zasadit do určitého kontextu (Bourdieu, 1998: 56-57).

Zde se však setkáváme s další obtíží, která plyne z povahy životních příběhů, a tou je již výše zmiňovaná nedůvěra v aktérství. V problému aktérství se totiž jako hlavní obtíž jeví samotné životní příběhy, které v sobě obsahují nekonečnou řadu událostí, jež se v životě aktéra odehrály. Jsou výzkumníkem sice interpretovány, ale i přesto dle Bourdieua v nich není možné pochopit jedincův život v celé jeho úplnosti. Bourdieu totiž popírá, že bychom byli schopni dokonale poznat životní biografii jedince, a přirovnává ji k tzv. iluzi. Znamená to tedy, že samotné biografie jedinců chápe jen jako iluze, které náš žitý život zrcadlí jako koherentní logický celek. Skutečnost je ale jiná, jelikož celá biografie jedinců je diskontinuální a odehrávají se v ní příběhy jedince, které jdou volně za sebou. S tím jsou spojené jedincovy životní dráhy, které jsou pro Bourdieua jakási řada pozic, které aktér v prostoru zaujímá, ale které jsou proměnlivé, jelikož aktér sám se neustále mění. Proto pro Bourdieua neexistuje jakákoliv možnost, abychom pojmulí něčí život jako jednolitou a soběstačnou řadu událostí, jelikož ani sám aktér nevystupuje ve svých naracích

jako samostatná a autonomně fungující jednotka (srov. Bourdieu, 1998: 56-63, Teorie jednání).

Což je možné ukázat na argumentu, že události jedince jsou také ovlivňovány „zvenčí“ – ostatními lidmi, jejich vlastními příběhy, událostmi, atd. Všechno, co se kolem nás děje, se odehrává v nějakém prostoru a čase, ale díky těmto „vnějším“ událostem, jsou aktéři neustále přesunováni v svém sociálním prostoru – v tzv. poli. V tomto sociálním prostoru, kde se jedinci nacházejí, jsou mezi nimi přerozděleny různé druhy kapitálu, a právě ty hrají v jeho poli důležitou roli. Bourdieu se totiž ve svých úvahách snažil dojít k tomu, že pokud chceme pochopit životní dráhu jedince, nejprve musíme postupně zkonstruovat jednotlivé stavy pole, ve kterých se dráha dotyčného odvíjela (srov. Bourdieu, 1998: 56-63, Teorie jednání).

Z čehož tedy vyplývá, že u Bourdieua se objevuje tendence důvěry vůči aktéru, a chápání ho jako aktivně uvažující bytosti, až v tom okamžiku, kdy jsou zohledněny jednotlivá pole, ve kterých aktér figuruje. A tedy pole v Bourdieově perspektivě je náhle mnohem reálnější, než samotní aktéři. Koncept pole však naznačuje mnohem závažnější problém v biograficky orientovaném výzkumu, a to je problém s prostorem.

5 TŘETÍ EPISTEMOLOGICKÝ PROBLÉM

5.1 Problém s prostorem

Podle Bourdieua je prostor utvářející, podílející se na formování aktérů a jejich perspektiv. Lze to doložit na jeho argumentu, ve kterém říká, že globální sociální prostor je *„pole sil, jejichž tlaku jsou nutně vystaveni aktéři v onom poli zaangażovaní, a zároveň pole bojové, na němž se aktéři různými prostředky a za různými cíli - podle toho, jaké postavení ve struktuře silového pole zaujímají, - střetávají a tím přispívají k jeho uchování či změně“* (Bourdieu, 1998: 38). Bourdieu je toho názoru, že v prostoru existují společenské třídy pouze *„virtuálně, vytečkovaně, ne jako danost, nýbrž jako něco, co se má vytvořit“* (Bourdieu, 1998: 20). A právě v tomto prostoru, se odehrává skutečná realita, která rozhoduje a říká jedincům, zde existujícím, jakou představu mají o tomto prostoru mít, (Bourdieu, 1998: 20) určuje jejich vkus, díky němuž si jsou aktéři zde bližší, ochotnější ke sblížení, atd. (Bourdieu, 1998: 18). A tím, že *„oficiální představy o tom, čím je člověk oficiálně v určitém sociálním prostoru, přejdou v habitusy, stanou se skutečným principem jednání“* (Bourdieu, 1998: 116). Dalo by se tedy říci, že Bourdieu chápe prostor jako místo, které *„funguje pomyslně jako silové pole, nebo jako magnetické pole tak, že aktéry, kteří do tohoto pole vstoupí, ovlivňují a působí na ně silou své struktury“* (Růžička; Vašát, 130: 2011).

S tímto vymezením je jedna velká potíž. Samozřejmě, lidé se pohybují v celé řadě polí, například v poli opery. Ta je však součástí širšího pole a toto pole dalšího mnohem širšího pole. A co má být tím posledním relevantním polem, které by mělo být zohledněno ve výzkumu? V případě mých aktérů to má být město Plzeň, Plzeňský

kraj, Česká republika, Evropa, Svět, Vesmír? V zásadě toto „poslední“ velké pole je nepostižitelné, nemá hranice.

Existuje však nosnější alternativa Henriho Lefebvra, který je ve své knize *The Production of Space* toho názoru, že prostor je lidmi vytvářen. Prostor je totiž dle něj produktem sociálních praktik, který je i sám vytváří a je tedy jak příčinou, tak následkem. Lidé prostory sami konstruují, je jimi vyráběn a slouží také jako nástroj myšlení a jednání. Sociální prostor je jak sociálním produktem a také prostředkem kontroly (dominance, síly) nad ostatními jedinci. Ti se vyskytují v určitém ohraničeném prostoru (např. dětské hřiště je ohraničeno plotem, rámuje prostor pro děti, ve kterém si mohou hrát). Tato neuvědomovaná dominance (politická, sociální) prostoru (např. dětské hřiště) bohužel nedokáže mít pod kontrolou úplně vše, i přesto, že se v prostoru tato dominance proměňuje v reálnou (Lefebvre, 1991: 26-27).

V prostoru jsou dále zahrnuty sociální aktivity jedinců, jejich kolektivní, či individuální činnosti jedinců, kteří se v určitém prostoru právě nacházejí, nebo se již dříve nacházely. Prostor je tak ovlivňován jejich jednáním, které se odehrává v přítomnosti, ale i těmi akty, které se odehrály v minulosti. Všichni tito lidé v určitém prostoru nějakým způsobem jednají či jednali, ovládají ho či se v něm nechávají ovládat, a tím tak dle Lefebvra sociální prostor funguje jako nástroj pro analýzu společnosti (Lefebvre, 1991: 33-34). Prostor je tedy komplexním, mnohavrstevným a různorodým místem, kterému jedinci v něm dávají schopnost existence, a to díky tomu, že v něm sami žijí. Utváří ho skrze symboly, reprezentace a sociální akce, které zde vykonávají (Lefebvre, 1991: 38-39).

Lefebvre tvrdí, že existuje neomezené množství prostorů, které v sobě obsahují a neustále hromadí další prostory, jako například:

geografické, ekonomické, demografické, sociologické, ekologické, politické, obchodní, státní, kontinentální, globální, nemluvě o tom, že existují nějaké fyzické prostory, duševní, atd. (Lefebvre, 1991: 8).

Autor je toho názoru, že každý prostor byl vytvořen pro nějaký účel, a tím pádem má také své konkrétné využití. Tento záměr, který zde autor popisuje, však nemá za cíl vytvářet prostor, ale spíše odhalit, jak je skutečně prostor vytvářen (Lefebvre, 1991: 14-16).

5.2 Tři prostorové reprezentace

Lefebvre staví svou představu sociálně produkovaného prostoru na třech základních úrovních. První z nich jsou prostory, označovány jako prostorové praxe („*spatial practice*“). To jsou takové prostorové reprezentace, které definují, že každý prostor se vyznačuje určitou praxí (Lefebvre, 1991: 38-39). V této oblasti je neustálá produkce a reprodukce dějů, které jsou trvalé, soudržné a nepřetržité, a ve kterých se zrcadlí sociální vztahy a procesy mezi jednotlivci (Lefebvre, 1991: 82-83). Lidmi jsou tyto oblasti uvědomované a přímo se jich dotýká, jelikož jejich akty, které zde vykonávají, usměrňují tuto prostorovou realitu (Lefebvre, 1991: 33). Dá se říci, že každý prostor je k něčemu určen (funkce stavby, jako jsou místa k odpočinku, zábavě, průmyslové zóny, atd.) Utváří se zde vztah mezi každodenní realitou (denní aktivity) a městskou realitou, kde se nachází propojený systém sítí, který v sobě zahrnuje práci, soukromý život a volný čas jedince (Lefebvre, 1991: 38).

Tato prostorová reprezentace je ukázkou toho, jak lidé určitým způsobem definují prostor, a poté ho aktivně využívají. Na následujících úryvcích je ukázáno, jakým způsobem pan František trávil čas v prostředí přírody, v městském prostředí a jaké jsou s těmito

místy (Slovany, Hradiště a Bolevecký rybník) spojené aktivity. Z čehož vyplývá, že každý prostor je jedincem určen k nějakému účelu.

Slovany:

„No na těch Slovanech to bylo krásný, že jsme třeba chodili na vejlety jo. Tradiční vejlet ze Slovan byl na Radyni, což pro nás děti to bylo kraj světa tam dojít tam a zpátky jo. Dělal se ohníčky, opejkaly se buřty, sbíraly se houby, to co se dělá dneska, akorátže to bylo bez aut a nakonec i bez hromadný dopravy. Prostě šlo se z Petrohradu, ono to nakonec není ani tak daleko, šlo se přes Koterov a šlo se na Radyni a pak zase zpátky. Možná že se pak šlo v Plzenci na vlak a přijelo se na nádraží. Takže to byly vlastně jaksí, takový ta rodina, to bylo všude..nebo do divadla se chodilo. Tady byl nějaký krajskej tajemník, který se jmenoval Hlína a můj strejda se spolu kamarádili a můj strejda byl na tom kraji ale nebyl jako tím vedoucím tajemníkem. No a ten Hlína mu přenechával lístky do jakýsi vlastní lože. Když půjdete tady do divadla, tak tam jsou po stranách, tam už teďko lidí nechodí jo. Ale jsou tam takový ty lóže. Tam jsem chodil já, Libuška, třeba děda, dokud mohl jo, na Prodanou nevěstu“.

Hradiště:

„No nejoblíbenější místo vlastně, a to potom i moje žena, je Hradiště tedy. Tam je řeka, vůbec úloha řeky ve městě, to je další téma. No takže my tam máme tu Úhlavu, která se brzo vlejí hned za vodárnou, protože to je vodárenská řeka, ta teče ze Šumavy, tak se v Doudlevcích vlejí do Radbúzy, tak tuta řeka, to je naše řeka už vod pramene až domů. Sme to sjížděli na takovym kajaku

nafukovacím. Tak to je nejoblíbenější místo. Já sem potom dělal předsedu odborů, takže sem se mohl dost často uvolnit, řek sem jako, že jedu do Prahy a odjel sem domů, manželka upekla. A z Hrabala budete znát, to sou tři knížky, který vypráví ta jeho žena o ňom. A tam bylo, že ona pekla, když bydleli v Praze, Libni, to už je taky všecko pryč. Tak ona pekla pekáče vepřového masa. Tak sem řek: Ivanko, udělej to taky, tenkrát bylo slunce, zatmění slunce, tak sme se vybavili všelijakejma přístrojema, ona napekla a já vzal auto, pekáč a tam sme seděli a namáčeli sme si chleba. Tak to je to Hradiště“.

Bolevecký rybník:

Bolevák, no tam se jezdilo koupat jo. Tam se jezdilo dřív, ted'ka je to ten pláž Ostende což je na druhej straně, pak je to u tý hráze, tam se taky dá koupat, ale my sme jako chodívali ze strany Bolevce. Tam byla vesnice Bolevec nahoře jak se jde na Plasy. Je to vlastně linka číslo 1, Lidická ulice, furt ven z Plzně jo, na Třemešnou atd. Tak tam byla vesnice sakum prdum prostě Bolevec. Třeba s Černicema, ale tu částečně zlikvidovali kvůli tomu sídlišti, tam nebylo nic, tam bylo pole. Takže my sme jeli do toho Bolevce a šli sme dolů k tomu rybníku jakoby před to Ostende jo, tam byly takový pěkný místečka a sou tam dodneška. Píseček a koupání, takže to byl takovej obrovskej vejlet“

Druhou úrovní jsou reprezentace prostoru („representations of space“), které poukazují na to, že prostor je nějakým způsobem koncipován. Tyto reprezentace jsou vázány na výrobní vztahy,

ve kterých figurují zejména plánovači, urbanisti, sociální inženýři, aj. Přičemž tím, jak vytvářejí územní plány staveb, definují, jak se určité prostory budou využívat, jakým způsobem se v nich bude žít, atd. Lze tedy říci, že tuto druhou dimenzi, jako určitou představu prostoru zde vytváří tito městští plánovači, atd. (Lefebvre, 1991: 38-39).

V reprezentacích prostoru se objevuje zamýšlený navrhovaný prostor, který se nám promítá do současnosti. Zřejmé je to například při návrzích územního plánu, kdy nám v budoucnu zamýšlené projekty limitují způsob nakládání s prostorem v současnosti. V této reprezentaci prostoru je ukázáno, že prostory se mění dle toho, kdo je definuje. Čímž tak jasně určuje, k jakému účelu bude sloužit. To lze ukázat na příkladu přestavby Kokoškovy vily, kdy paní Eva v rozhovoru poukazuje na to, jak se tato vila postupem času proměňovala, a to zejména ve své funkci (prostory pro bydlení, mateřskou školku, podnikání). Což následně ovlivnilo nakládání s prostorem lidí, kteří se v tomto prostoru nacházeli.

Paní Eva se se svou rodinou do Kokoškovy vily nastěhovala v roce 1940. Jak paní Eva poukázala, vila byla „**komplet vybavená, takže i ty interiéry byly v tom funkcionalistickým stylu, nábytek byl navrhovanej do těch prostorů, takže obložení zdí s intarziema byl shodnej k tomu nábytku. To dřevo bylo docela vzácný, v jídelně byl nějaký druh palmy, já nevím jakej, ale bylo to hodně zajímavý**“. Paní Eva je toho názoru, že v dřívějších dobách tato vila patřila k dominantním stavbám v Hradišti a také se řadila svou prostornou zahradou mezi lukrativní pozemky, které se v té době v Hradišti nacházely. Dalo by se říci, že v té době vila „**opravdu vyčnívala, jednak architekturou, jednak velikostí, a tím, že prostě měla kolem sebe prostor, tak byla opravdu**

hodně zajímavá a nádherná. V horním, patře byl ten náš byt, který byl teda luxusní, byl nádhernej, byla tam velká hala, byl tam dětský pokoj, ložnice, velká koupelna, obývací pokoj, jídelna, kuchyně, která byla vybavená jako, říkalo se jí americká, prostě už měla ty pulty, jako jsou dneska linky a na ten nábytek byly zavěšený ty skříňky, podobně jako se to vlastně dělá dneska. No a pak tam byl ještě malinký pokoj, který byl pro služku“.

Osud vily a s tím spojené nakládání s prostorem bylo poznamenáno tím, že byla spolu s celým majetkem znárodněna a v 50. letech přestala fungovat jako prostor, který slouží k obytné funkci. Vila se stala místem, ve kterém byla otevřena mateřská školka, a tím pádem také byla pro potřeby školky uzpůsobena. Nejdříve byla v prvním patře a postupem času se rozšířila do celé budovy. Ještě předtím, než školka zabrala druhé patro, musel se vyřešit bytový problém. A tak celá rodina i s příbuznými byla odstěhována do horního patra. **„Tak nás šoupli nahoru, do poloviny toho bytu. No, a když to všechno zabrali a do toho prvního poschodí dali tu školku, tak mě do části toho horního bytu nastěhovali ty naše příbuzný a my jsme zůstali ve dvou místnostech a kuchyni. Ta jedna místnost – jídelna, se stala skladištěm a obývací, tam spali rodiče a já se sestrou jsme spaly v tom pokojíku pro služku. To prostě byl takovej nesmysl rozdělit takovej velkej byt, potom, co tam přišli ty příbuzný, taky dostali za určitou dobu nějaký byt někde v sídlišti. Ale když se maminka odstěhovala s námi, otec dostal část bytu, který se skládal z dětského pokoje, koupelny a z ložnice, to bylo všechno. Ty příbuzný dostali ten pokoj, jídelnu, ten malý pokojík a kuchyň. Tam byl ještě záchod, takže takhle to prostě bylo**

rozdělený. Takže my jsme za tatínkem chodily, měl akorát v pokoji vaříč. Měl sice koupelnu velkou, prostornou, ale neměl tam kuchyni, jenom vaříč. No pak když otce vystěhovali a jim dali byt, tak v celým domě udělali školku, i v tom horním patře“.

V době, kdy byla vila uzpůsobena pro potřeby mateřské školky, se paralelně se změnami ve vile také proměňoval pozemek okolo ní. Paní Eva tento fakt popisuje na příkladu zahrady. **„Já když dneska vidím tu zahradu, kde byl krásnej bazén, protože táta měl žulový doly, tak to bylo všechno obložený žulou, byl tam vodotrysk. Když tam byla školka, tak to zasypali a udělali z toho pískoviště“.**

„Ta zahrada ta je prostě tak jako zplundrovaná, jako trávník, tam potom nasázeli stromy nějaký okolo, nemá to vůbec, to bylo prostě od architekta navržený, to byla krásná zahrada s tím vodotryskem. To, že to ta školka zasypala pískem to je logický, to je nebezpečný, kdyby tam byla voda, tak se tam ty děti můžou utopit. Tak to sem chápala, to, že tam měli pískoviště, to bylo docela roztomilý“..

Poté, co byla školka uzavřena, vila byla navrácena do původního vlastnictví majitelů, od kterých vilu koupila Kreditní banka. **„No a tím to vlastně skončilo, když to ta Kreditní banka koupila, nechala si to pro svojí potřebu upravit, no a byly tam tyhle zásahy, který když porovnáte s tím plánem, tak zjistíte, že ten charakter toho funkcionalistickýho domu zanikl úplně. Takže ta kreditní banka od nás koupila ten dům a začala tam nějakým způsobem si to uzpůsobovat k tomu provozu. To co udělali s tou střechou, to byl ryze praktickej důvod. Aby**

zabránili tomu, že tam bude zatejkat, tak tam udělali tu příšernou stříšku. Tam zatejkalo, byly tam samozřejmě způsobeny i nějaký škody. Co teď udělali...prostě...ten dům měl kompletní, to vlastně všechno bylo kompletní i ta hradba odpovídala tomu stylu, ve kterém byl ten dům postavenej. Když se teď kouknete, jak je ten dům postavenej, ty žulový základy toho soklu, ty hradby, toho plotu, to rozebrali. Teďka jsou tam tvárnice, Takový ty jakoby kámen, to se teď hodně dělá no a nahoře bylo takový pletivo, který měli asi 2 cm oči. Samozřejmě, že se to muselo pravidelně natírat, no tak to všechno dali pryč a dali tam dřevěný plaňky do takových oblouků, který se vůbec k tomu domu nehodí no...takže ten osud toho domu je bohužel smutný, tu architekturu prostě zničili. Jak to vypadá vevnitř, nevím, ale to, co je vidět zvenku, je strašný. Tim, že tu vilu tak jako poškodili, tak my opravdu se sestrou jsme se vyhejbaly něco o tom vědět, prostě se tam podívat nebo tak, protože mě to prostě opravdu bylo hrozně líto a radši sem o tom nechtěla nic vědět“.

„No a teď už se tam vystřídali různý majitelé. Nevím kdo tam je teď, vim, že tam bydlí asi dvě rodiny a pak jsou tam nějaký podnikatelský aktivity a tam jak byly ty garáže tak to předělali, upravili, trošku to víc prosklili a tam prodávají myslim svítidla a koupelny. No prostě to všechno je úplně jinak. Myslím, že ta úprava, kterou udělala kreditní banka, který jsme to prodali... Tak to bylo moc špatný teda, tu architekturu úplně zničili. Dneska jsou tam nějaký koupelny, osvětlovadla nebo tak“.

Poslední dimenzí produkovaného prostoru jsou dle Lefebvra reprezentační prostory („*representational spaces*“). Zde se jedná se o prostory, které v sobě obsahují obrazy a symboly, které jim jedinci přikládají. Umožňují tak lidem vytvářet si o prostoru určité představy, a poté je spojovat s konkrétním místem. V reprezentačních prostorech jsou tedy obsaženy symbolické představy lidí, které konotují určitá místa. Lidé si tedy vytvářejí společné asociace představ k určitým místům, které jsou založeny většinou na neverbální komunikaci, a to právě skrze symboly a znaky. Tato dimenze vyjadřuje myšlenku, že každý prostor je žitý skrze určité obrazy a symboly a je s nimi úzce spjatý (Lefebvre 1991: 39).

Nejenže tyto symboly a obrazy hrají důležitou roli v asociačních spojeních ve vztahu k určitým prostorům. Například v tom, jaké obrazy a symboly jsou podle pana Františka spojovány se čtvrtí Petrohrad, Bezovka či Vejprnice. Jistě se zásadně liší a zároveň nejsou rovnocenné, podobně jako Petrohrad byl dříve spojován ne s příliš majetnými lidmi, také Vejprnice chápány jako oblast, které se stavěly nízkonákladové domy tzv. „šumperáky“ či Bezovka, ve které se naopak stavěly vily a byla proto spojována s majetnějšími lidmi, větším prostorem, atd.

Petrohrad:

„Když se na Petrohradě začalo stavět sídliště, vznikaly zde opravdu ošklivé baráky, které nabízely velice mizerné bydlení. V jednom z domů bydlela i babička s dědou, kteří vlastnili pouze jeden pokoj a kuchyň. Byla zde nepříjemná zima, protože se zde vůbec netopilo. Záchod ani koupelna zde nebyla. V sobotu se vždy přitáhla z půdy plechová vana,

kteřá se napustila z vodovodu, kteřý byl umístěný na chodbě, a všichni se vykoupali.“

Bezovka a Vejprnice:

„Tak pojem Bezovka, od Jižního předměstí nahóru pak začíná čtvrt', kde si stavěli bohatý lidi. Podle toho to taky vypadá, to znamená, pozná se to teda podle výměry pozemků a i podle těch domů, to jsou skutečně vily, protože pojem vila má skutečně svůj význam a dneska si někdo postavil šumperák, to prostě. Něco jinýho je rodinnej domek a něco jinýho je vila, ta má určitý náležitosti, dejme tomu ten pozemek, ta zahrada a já nevím určitý stavby v tej zahradě“. A taková čtvrt' byla jednak ta Bezovka. Tak to sou klenoty, to se ví, to je i evidovaný od památkářů“.

Naproti tomu Vejprnice, kde se v dřívějších dobách stavěly tzv. „šumperáky“. *„Takovej domek byl jenom s technickým podlažím, podsklepenej, aby se ušetřily peníze. Tam byla garáž no a taková hala a nahoře byl ten byt a celej ten dům vypadal jako televize, leckdy je to ještě vidět. S takovým balkonem a buď se tomu říkalo televize nebo šumperák podle toho, že to vymyslili někde v Šumperku a dělali to z tvárnic anebo dokonce to lili, měli systémový bednění, že celej ten baráček vodlili z nějakého škváru, betonu, zase aby to bylo levný. To byl ten trend, že byl stavební boom Husákovskejch po normalizaci, po určitejch peripetiích a po sjezdu, v 72. byl sjezd KSČ a tam byly přijatý náký takovýhle opatření. To přesně můžu datovat, protože my jsme se dokonce jezdili na to dívat, protože hodně lidí v Chebu chtělo stavit rodinnej domek, tohleto byla jedna z těch skromnějších možností. Tak sme byli ve Vejprnicích, tam se stavěla celá čtvrt' těch šumperáků. Jim se to taky zlevnilo jo a někdy se řádili ty šumperáky vedle sebe*

jo. A potom ten pojem šumperák získal takovej nádech jako socka, jestli mi rozumíte. No tady byla svatební hostina mýho kamaráda, kterému sem byl za svědka a ta matka tý nevěsty, když se pak vykládalo a popíjelo, tak ona potom řekla, přišla řeč na někýho majora, major Brabec to byl, takovej proslulej náčelník dopravních policajtů, tak já když sem pak jezdil, tak tuto jméno bylo velice proslulý a ona říkala, jak ty paničky byly samý soudružky, říkala: „pan Brabec si postavil vilu na Čechurově. A já povídám Jirkovi, jako tomu ženichovi: „šumperák si postavil, ne vilu“.

5.3 Shrnutí

Shrneme-li výše uvedené, důležitou součástí v biografickém výzkumu, se jeví problém aktérství a prostoru. Význam aktérství můžeme pozorovat na jedincích, kteří „probouzí“ onu schopnost vyprávět své životní příběhy. Tyto příběhy jedinci aktivně „otevírají“ a interpretují (své/cizí) události, které by jinak zůstaly ukryté. Jedinci díky tomu, že přispívají svou aktivní povahou vyprávěče k těmto příběhům, napomáhají tak pochopit a analyzovat nejen život ostatních, ale také svůj. Mluvené životní historie se stávají něčím, co v sobě ukrývá poznání a možnosti hlouběji prozkoumávat interakční procesy tváří v tvář až po globální společenské jevy, vzpomínky z dávné historie až po současné pojetí společnosti a současné názory, postoje, zkušenosti lidí, atd. Ve společnosti by tak měla být tato biografická narativa chápána „*jako prostředek, skrze který lidé usilují o to dát svému životu a minulosti smysl*“ (Hamanová Marhánková, 2012: 135). Fischer-Rosenthal tyto biografie chápou jako „*jedinou smysluplnou alternativu konceptu identity v současné postmoderní době*“, což může být chápáno jako „*výraz biografického aktérství umožňující skrze vyprávění vlastního příběhu dát smysl jednotlivým událostem a rozhodnutím*“ (Hamanová Marhánková,

2012: 135). Životní příběhy, a s ním spojená existence aktéra, se v současné době stávají předmětem zájmu pro sociální vědy. Příkladem může být psychologie, z jejíž perspektivy si pokládáme otázky, „*co si jednotlivec o svém životě myslí*“ či obor sociologie, která se v životech lidí zabývá především tím, „*co lidé dělali, kdy, s kým, v jakém kontextu a s jakými důsledky*“ (Hamanová Marhánková, 2012: 136). A právě aktérské vyprávění funguje „*především jak prostředek k pochopení sociálního kontextu*“ (Hamanová Marhánková, 2012: 136). Fischer-Rosenthal hovoří o důležitosti biografie a biografické práce v té souvislosti, že „*jsou v současné postmoderní společnosti jedinými možnými prostředky pro vystižení propojení mezi jedincem a společností a jedinými smysluplnými koncepty nahrazujícími představu fixní identity*“ (Hamanová Marhánková, 2012: 136). S tím je spojený prostor, jako další koncept v biografickém výzkumu, který se vyznačuje zejména tím, že zajišťuje neustále střetávání jedinců, kteří si vyměňují si své zážitky a pocity, které později reprodukují, vtělují se je do sebe samých, atd. Dalo by se říci, že „*v kulturně společenském rozměru je veřejný prostor platformou setkávání, místem sociální mezilidské interakce*“ (Melková: 73)

Z prostoru se stává místo, které „*má také schopnost ovlivnění vzorců chování a je jedním ze základních zdrojů možné kultivace společnosti*“ (Melková: 73). Dalo by se říci, že proto je natolik důležitou entitou, kterou je třeba reflektovat, a to jak v biografickém výzkumu, tak i v našich každodenních životech. Prostory jsou těmi místy, které vytvářejí a reprodukují společenské procesy mezi lidmi v uvědomovaných či neuvědomovaných interakcích, v rámci institucí, budov, atd. Díky těmto entitám tak slouží prostor ve společnosti „*k uspokojování množiny jednotlivých individuálních potřeb*“ a „*společenské konfrontaci a sdílení*“. (Melková: 73). A tak se „*vystavěné prostředí, jehož je veřejný prostor nosnou součástí*“, stává jakýmsi „*rámcem a horizontem prožívání naší vlastní existence, každodenního života i chápání nás samých*“ (Melková: 73).

Tyto dva koncepty spolu navzájem kooperují, doplňují a ve společnosti se s nimi setkáváme jako s něčím, co je chápáno jako samozřejmost. Prostor a aktérství hrají bezpochyby v biografickém výzkumu důležitou roli, a proto nestačí pracovat jen s jedním z nich. Aktéři určují jakým způsobem bude prostor vypadat, jaké bude mít funkce a s jaké s nim budou spojovány symboly a obrazy. A samotný prostor nabízí jedinci uspokojit jeho základní potřeby, mezi které patří například střetávání se s ostatními lidmi, čímž funkčně tedy může sloužit lidem k mnoha různorodým aktivitám. Dalo by se říci, že jak prostor, tak i aktéři v sobě mají obsaženy tendence ve společnost reprodukovat zažité vzorce chování, ale také ji přetvářet, vývojově posouvat kupředu či zastavovat, atd. Díky prostoru a času je tak společnost vnímána jako něco, co „žitého“, co je neustále v pohybu. Díky revizi těchto dvou konceptů je tak možné zjistit, že v biografickém výzkumu dávají možnost aktérům v prostoru aktivně a vědomě prožívat svůj život.

6 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala otázkou jaký vzniká vztah mezi biografií jedince a urbánním prostorem. Ve své teoreticky zaměřené práci jsem nejdříve rozebírala biografický přístup, kterým jsem se postupně dostala ke stěžejní části mé práce. Tedy k vyprávěným životním příběhům, díky kterým jsem mohla analyzovat, jakým způsobem jedinci vnímají prostor kolem sebe. Z biografického přístupu vyplývá několik stěžejních záležitostí, kterými jsou hlavní epistemologické problémy. Mezi ně patří tři hlavní problémy, kdy první z nich byl řešen Thomasem a Znanieckim, kteří řeší problematiku aktérství. Tento problém definovat aktéra totiž vychází z jejich srovnání přírodních a sociálních věd, ve kterých sice obhajují, že v biografiích bychom měli jedincům a jejich příběhům věřit, tedy brát jejich výpovědi jako relevantní. Na druhou stranu se dostávají k tomu, že aktérovi nelze věřit. K této problematice se přidá Pierre Bourdieu, který chápe aktéra jakou pouhého nositele ideologií, tedy ve své práci docházím k tomu, že tito autoři v jedinci spíše spatřují nedůvěru, co se týče jeho mluvené životní historie. V posledním problému – problému s prostorem se dostávám k zásadní části mé práce, ve které dle Henriho Lefebvra definuji jeho pojetí prostoru a tři prostorové reprezentace. Na každé z nich ukazuji, čím se vyznačuje a dokládám jejich relevanci na pořízených rozhovorech.

V pořízených rozhovorech jsem se snažila zjistit, jakým způsobem respondenti vnímají jakým způsobem se utváří prostor kolem nich. Ke svému výzkumu jsem zvolila dva respondenty, kdy u prvního z nich jsem se zaměřovala na jeho životní historii a to, jak sám chápe žitý život ve čtvrti Slovany. Mou snahou bylo také dostat se k tomu, jak on sám vnímal prostor v různých etapách svého života. Přičemž hlavním cílem z těchto biografických rozhovorů bylo zjistit, jak je jím vnímán prostor

se změnami, kterými prochází. U druhého respondenta jsem se zaměřovala na Kokoškovu vilu, která se nachází ve čtvrti Slovany. V rozhovorech jsem se snažila dostat k tomu, jak se vila během let proměňovala, tedy její vzhled, funkce a v neposlední řadě také samotný život v ní. A dále také jakým způsobem byl využíván prostor kolem této vily.

Z rozhovorů vyplynulo několik stěžejních záležitostí. Každý prostor se vyznačuje určitou praxí, tedy jedinci utváří prostor. A to tím způsobem, že ho nejdříve předefinují k čemu má sloužit, a poté je tento prostor tímto způsobem využíván. Jsou to právě lidé, kteří prostor vytvářejí, jelikož my mu dáváme tu zásadní podstatu pro to, aby mohl existovat. Každý prostor má určitou funkci a díky tomu, že je určitým způsobem využíván, jeho existence je dále reprodukována. A tak se tento prostor stává žitým místem, který bude existovat do té doby, dokud mu bude určena nějaká funkce.

Dalším poznatkem z mé práce je to, že s každým prostorem jsou spojeny limity, které v něm jedinci ustavují. Prostor je lidmi nejenom využíván, ale také proměňován a ustavován k jiným funkcím, než byly ty předešlé. Nakládání s prostorem tak modifikuje jednání lidí, kteří se v něm nacházejí.

Prostor tím, že slouží k nějakému účelů, zachovává si svoji „žitou“ existenci. Lidé totiž chápou prostor skrze určité obrazy a symboly. Pokud je tedy nějaký prostor definován a ustálen v běžném životě lidí, díky těmto symbolům a obrazům, jsou lidé schopní porozumět stejnému prostoru. Každý prostor v sobě obsahuje určité symboly, díky kterým je tak rozpoznatelný od míst jiných. Pokud jsou tyto obrazy lidem známé, jsou schopni bavit se o místech, která znají, bez ohledu na to, aniž by se museli daný prostor znovu definovat.

Dalo by se říci, že prostor je díky každodenním prožitkům lidí, kteří se v prostoru nacházejí, chápán Lefebvrem jako dynamický a živý. Nejen díky lidem (architekti, urbanisti, atd.) ale díky jejich imaginacím a symbolům, které do určitého prostoru vkládají ²

² staženo dne: 17.4 <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/v/verejny-prostor/2-verejny-prostor.html>

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

7.1 Literatura

Bourdieu, Pierre. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum.

Blumer, Herbert. 1979. *Critiques of Research in the Social Sciences: An Appraisal of Thomas and Znaniecki's The Polish Peasant in Europe and America*. New Jersey: Transaction, Inc.

Ferrarotti, Franco. 2003. *On the Science on Uncertainty – The Biographic Method in Scientific Research*. Lexington Books: United States of America

Fairchild, P. Henry. 1918. „The Polish Peasant in Europe and America. by William I. Thomas; Florian Znaniecki Review“ 24, 3 *Sociologický časopis*. 331-332.

Hamanová, Marhánková Jaroslava. 2012. „Biografické aktérství a konstrukce Já v životopisných vyprávěních“. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*. 2012, č. 2, s. 134-155.

Kapr, Jaroslav. 1967. „Americká empirická sociologie“ 3, 3, *Sociologický časopis*. 257-268.

Kenneth, Baugh. 1990. *The Methodology of Herbert Blumer – Critical Interpretation and repair*. Cambridge University Press: United States of America

Lefebvre, Henri. 1991. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishing.

Merril, Barbara; West, Linden. 2009. *Using Biographical Methods in Social Research*. London: Sage Publications, Ltd

Roberts, Brian. 2002. *Biographical Research*. Philadelphia: Open University Press.

Rosenthal, Gabriele. Biographical research. In: Seale, Clive (Ed.) ; Gobo, Giampietro (Ed.); Gubrium, Jaber F. (Ed.); Silverman, David(Ed.): *Qualitative Research Practice*. London: Sage. 2004. pp.48-64.

Znaniecki; Thomas. 1927. *The Polish Peasant in Europe and America – Monograph of an Imigrant Group*. Boston, U.S.A: The Gorgam Press.

7.2 Internetové zdroje:

Iregui, Jaime. „Veřejný prostor“. [online]. [cit. 17. 04. 2014]. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/v/verejny-prostor/2-verejny-prostor.html>

Melková, Pavla. „Role veřejného prostoru v současné tvorbě města“. [online]. [cit. 22. 04. 2014]. Dostupné z:

http://www.mca-atelier.com/texty_autorske/architekt_06-2013_v2.pdf

Růžička, Michal; Vašát Petr. 2011. „Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole-kapitál-habitus“ [online]. [cit. 17. 04. 2014]. Dostupné z: <http://anthropology.zcu.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/73/74>

Thomas, William; Znaniecki, Florian. 1918. „The Polish Peasant in Europe and America, Vol. I. and II“. [online]. [cit. 07. 04. 2014]. Dostupné z: <http://www.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/jerabek3/k11/10-5.htm>

„Skrytá místa. Skryté příběhy. Skrytá Plzeň“. [online]. [cit. 15. 04. 2014]. Dostupné z: <http://plzenehmk2015.blogspot.cz/2014/03/skryta-mista.html>

8 RESUMÉ

This bachelor's thesis is focused on relationship between biographies and urban space. In this theoretically oriented work im trying to analyse biographical approach which implies several epistemoloical problems. These problems are for example with validity and reliability of biographical documents, representativity of biographical data, atc. But the main epistemological problems are problem with issue of William Thomas and Florian Znaniecki. In their main work *The Polish Peasant in Europe and America* they define the actor relies on a comparison of natural and social sciences, in which, while advocating that we should biographies of individuals and their stories to believe, therefore, take their testimony as irrelevant. On the other hand, get to the fact that actors can not be trusted. This issue has been added Pierre Bourdieu, who understands the actor as a mere bearer of ideology, that in his work, it is the fact that these authors in individuals rather perceive distrust as to its spoken of living history.

The main goal of my bachelor is based on analysis of Henri Lefebvre and his book *The production of space*. The last problem - the problem with space brings me to a crucial part of my work, in which, according to Henri Lefebvre defines its concept of space and three spatial representation. At each show the features and illustrate their relevance in the recorded conversations.

These interviews identified several key issues. Each area is characterized by a certain practice, ie individuals creates space. And that's the way that it first redefine what is intended, then the space is used in this way. It is the people who create the space, as we give him the vital essence for it to exist. The space is used not only people, but

also about turning a constitution for other functions than the previous ones. Dealing with space and modifies the behavior of people who are in it. It is the space that is used for some purpose, retains its "lived" there. That's because people understand space through certain images and symbols. Thus, if a space is defined and stabilized in everyday life of people, thanks to these symbols and images, people are able to understand the same area. Each space itself contains certain symbols that make it so recognizable from other sites. If these images are people I know are able to talk about places they know, regardless, without having to redefine the space.